

УДК 340.12

В. Б. Ковальчук

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
(Національний університет «Острозька академія»)*

РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ ЛЕГІТИМАЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ¹

Громадянське суспільство – це, перш за все, незалежні, самоврядні інститути, які беруть безпосередню участь у процесі легітимації державної влади. Рівень розвитку цих інститутів визначає стан демократії в державі, ступінь авторитету державної влади, її легітимність. Процес демократичної легітимації пов'язаний з тими завданнями, які ці інститути виконують, зокрема: узгодженням та вираженням інтересів громадян; підвищенням рівня політичної рівноваги та стабільності суспільства; впорядкуванням та регулюванням протестних настроїв громадян контролем за діяльністю державних органів влади; лобіюванням інтересів суспільства в процесі ухвалення владних рішень, у тому числі прийнятті законів; зміцненням комунікативних зв'язків усередині суспільства та здійсненням інформаційної функції.

Для того, щоб інститути громадянського суспільства стали дієвим елементом механізму легітимації державної влади необхідні певні

© Ковальчук В. Б., 2013

© Національний університет «Острозька академія», 2013

¹ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdvdu.pdf>.

сприятливі фактори, які умовно можна поділити на: економічні, соціальні-психологічні, політичні, правові, ідеологічні, інформаційні.

Так, рівень економічного розвитку суспільства та держави безпосередньо пов'язаний з ефективною діяльністю незалежних, самоврядних організацій. Лише високий рівень виробництва, продуктивності суспільної праці, благоустрою населення та значні капіталовкладення в діяльність інститутів громадянського суспільства є запорукою того, що вони зможуть повноцінно представляти інтереси людей у відносинах з органами державної влади. В економічно слабкій державі неможливе існування сильних інститутів громадянського суспільства. Так, аналізуючи причини слабкості громадянського суспільства в посткомуністичних країнах Європи, Марк М. Ховард приходить до висновку, що для побудови такого суспільства у довготривалій перспективі необхідне «стійке функціонування економічної системи, яка забезпечує матеріальне благополуччя громадян» [1, с. 30].

Соціально стабільне суспільство, тобто суспільство в якому будь-які конфліктні ситуації вирішуються шляхом громадянського консенсусу і де домінуючим являється «середній клас», є ще однією умовою формування сильних інститутів громадянського суспільства. Для нього є характерним високий рівень громадянської правосвідомості, довіра громадян до діяльності громадських формувань, активна громадянська позиція. Натомість, різке соціальне розшарування суспільства, низький рівень громадянської правосвідомості, недовіра до діяльності громадських організацій, байдужість – це ті фактори, які об'єктивно не сприяють якісній роботі інститутів громадянського суспільства. Більшість з таких факторів притаманна для українського соціуму. Яскравим свідченням цього є результати соціологічного дослідження, яке було проведене з 17 по

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdu.pdf>.

23 травня 2013 року. Так, лише 58% респондентів вважає, що громадські організації потрібні в їхніх містах чи селах (18% – не потрібно). При чому, в українському суспільстві лише три соціальні інститути мають переважну довіру з боку громадян: церква (баланс довіри – недовіри становить +50%), ЗМІ України (+24,5%), Збройні сили України (+11%), та дещо переважає довіра у ставленні до громадських організацій (+3%). Усі інші соціальні інститути мають негативний баланс довіри – недовіри [2].

Традиція демократичної участі громадян у суспільно-політичному житті, активна громадянська позиція – ще один сприятливий фактор розвитку громадських інститутів. Громадські формування – це, перш за все, їх учасники, які в активний спосіб відстоюють свої інтереси, захищають права та свободи. Натомість, відсутність такої демократичної традиції, громадянська пасивність зводить ефективність громадських організацій у відносинах з державною владою до мінімуму, залишаючи за ними статус звичайного спостерігача, який не впливає на рішення органів влади. Так, в Україні кількість громадських організацій, які зареєстровані Міністерством юстиції України та Державною реєстраційною службою України, у першому кварталі 2013 року становила 3943, в той час як, відповідно до результатів вже згаданого соціологічного опитування, лише 8% громадян залучені до активної громадської діяльності (в порівнянні з 2008 роком цей показник навіть зменшився на 4%). Громадяни України вважають, що потреба в активній громадській діяльності може у них з'явитися у разі коли така діяльність принесе конкретну користь їм або їхній сім'ї (37%) та якщо під загрозою опиниться життя, здоров'я або добробут близьких і така діяльність сприятиме ліквідації цієї загрози (33%).

Нормативно-правове забезпечення реєстрації та діяльності громадських інститутів, відсутність командно-адміністративного тиску на їх функціонування, професіоналізм та відповідальність службовців органів державної влади та місцевого самоврядування, незалежність судової влади – ще одна умова ефективної співпраці інститутів громадянського суспільства та публічної влади. У свою чергу, недосконалість законодавства, надлишковий бюрократизм державних органів, зловживання статусом з боку посадових осіб, вибіркоче правосуддя як ніщо інше перешкоджає такій співпраці. В питанні правового забезпечення діяльності інститутів громадянського суспільства та їх взаємодії з органами публічної влади важливим є пошук розумного балансу між державно-правовим регулюванням громадських інститутів та гарантіями їх незалежного, самоврядного статусу.

Вплив ідеологічного фактору на формування громадянського суспільства та його взаємовідносин з органами влади було детально проаналізовано у попередньому параграфі монографії. Тому, лише зазначимо, що найбільш повно сучасним процесам демократичної легітимації, у тому числі і в Україні, відповідає ліберально-демократична правова ідеологія. Негативні тенденції, які можна спостерігати в нашій державі, є наслідком радянської ідеології, яка за своєю суттю є патерналістською і традиційно розглядає громадські інститути як формальні структури, а не як форми громадського самовияву особи.

Врешті-решт, ще один фактор який сприяє розвитку інститутів громадянського суспільства, є поширення серед населення інформації щодо діяльності та ролі таких інститутів. Недостатня інформованість населення про суть діяльності громадських інститутів суттєво знижує їх авторитет та звужує коло їх можливих активістів. Для прикладу,

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbvdu.pdf>.

результати згаданого соціологічного опитування (17-23 травня 2013 року) засвідчують низьку інформованість українського суспільства з даного питання. Так, лише 30% респондентів знають про громадські організації в їхніх містах чи селах (70% не знають). Найкраще проінформовані в Центральному регіоні (38%), особливо у м. Києві (47%), а також у Криму (41%). Найменша інформованість про діяльність інститутів громадянського суспільства спостерігається у Західному регіоні (19%), що пов'язано, у першу чергу, з наявністю у структурі цього регіону сільського населення.

У науковій літературі відсутня єдина позиція стосовно того, що включає в себе поняття «інститути громадянського суспільства». Так, В. Московець вважає, що структурними елементами системи громадянського суспільства є організації (політичні партії, громадські об'єднання, асоціації), та різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні, тощо), що охоплюють усі сфери суспільного життя і є своєрідним регулятором свободи людини [3]. Відповідно до іншої точки зору громадянське суспільство – це система інститутів, серед яких вирізняються політичні партії, профспілки, неурядові організації [4, с. 9]. Чи не найбільш повно інституційну систему громадянського суспільства розроблено А. Колодій, яка вважає, що до основних інститутів громадянського суспільства слід віднести: 1) добровільні громадські організації і громадські рухи, а також політичні партії, але саме на перших стадіях свого формування, тобто поки вони ще не задіяні в механізмі здійснення влади; 2) засоби масової інформації, які у своїх висновках повинні бути незалежними, оскільки вони обслуговують громадські інтереси та потреби, формулюють та оприлюднюють громадську думку; 3) як інститут, у певному аспекті, можна розглядати і вибори та референдуми, але лише

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdu.pdf>.

тоді, коли вони служать засобами формування та виявлення громадської думки та захисту групових інтересів; 4) залежні від громадськості елементи судової системи та правоохоронної системи (наприклад, суди присяжних, народні міліцейські загони, тощо); 5) розподільчо-регулятивні інститути сучасної держави загального добробуту [5, с. 453-454].

Вказаний перелік інститутів громадянського суспільства не є вичерпним. Так, в одній із своїх праць відомий український вчений О. Скрипнюк до важливих інститутів громадянського суспільства відносить місцеве самоврядування [6, с. 38-39]. При цьому, в наукових дослідженнях з цього питання наголошується на важливості розвитку територіальних громад як умови формування громадянського суспільства в Україні [7, с. 9-10].

В контексті нашого дослідження категорія «інститути громадянського суспільства» розглядається більш у вузькому формально-юридичному сенсі, відповідно до якого ними можна вважати незалежні, самоврядні формування в межах громадянського суспільства, що призначені відображати інтереси та потреби людини в усіх сферах суспільного життя (включаючи політичну) і захищати їх від можливих утисків з боку державної влади законним способом. Тому, говорячи про інститути громадянського суспільства, відносимо до них: по-перше, громадські організації (або, відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» – громадські об'єднання); по-друге, непідприємницькі товариства та установи (які не є громадськими об'єднаннями), що легалізовані відповідно до чинного законодавства; по-третє, органи саморганізації населення; по-четверте, недержавні засоби масової інформації. Цей перелік інститутів громадянського суспільства практично

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdvu.pdf>.

співпадає з тим, який закріплений у Постанові Кабінету Міністрів України від 5 липня 2008 року № 976.

Основним інститутом і ознакою громадянського суспільства, можна вважати добровільні громадські організації (об'єднання). Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання», громадські об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів [8]. Головними ознаками таких об'єднань є їх недержавний, неприбутковий, добровільний та самоврядний характер. Право на об'єднання є одним з невід'ємних прав людини, що закріплено в багатьох міжнародно-правових документах: Загальній декларації прав людини 1948 року (стаття 20), Конвенції про свободу асоціації та захист прав на організацію 1948 року (статті 2, 10), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (стаття 11), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року (стаття 22).

Конституція України (стаття 36), відповідно до міжнародних стандартів гарантує та захищає це право. Право на свободу об'єднання забезпечує проголошену стаття 15 Конституції економічну, політичну та ідеологічну багатоманітність у суспільному житті та свободу політичної діяльності. Свобода об'єднань означає, правову і фактичну можливість добровільно, без примусу чи попереднього дозволу утворювати об'єднання громадян або вступати до них [9]. Держава повинна сприяти розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян, створювати рівні умови для діяльності їх об'єднань.

Основою громадських об'єднань є конкретний громадянин, який усвідомлює свої суспільні інтереси та готовий їх відстоювати.

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdvu.pdf>.

Правосвідомий громадянин повинен бути зацікавлений у членстві в цих об'єднаннях, які покликані забезпечувати існування окремого індивіда, в першу чергу, через приєднання його особистого суспільного інтересу до інтересів групових та забезпечення можливостей для його відстоювання. Отож, метою утворення громадських організацій є захист прав і свобод, задоволення економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що діяльність асоціацій є також колективною реалізацією свободи вираження поглядів.

Завдяки діяльності громадських організацій громадяни мають можливість ефективно взаємодіяти з органами державної влади та впливати на їх рішення, а відтак визначати їх легітимний характер. І хоча громадські об'єднання не ставлять перед собою безпосередньо політичні цілі, вони так чи інакше впливають на політичний процес в державі. Найбільш повно такі організації реалізують свою політичну функцію під час виборчого процесу. Як зазначає І. Попов, причини активності громадських організацій у виборчому процесі обумовлені насамперед більшою можливістю недержавних організацій впливати на суспільні процеси, оскільки всі суб'єкти виборів зацікавлені в позитивному іміджі серед громадськості та зростанням громадської активності у суспільстві, зумовлену реальною (а не декларативною) можливістю вплинути на ситуацію в державі, залучення значної кількості і донорських, і внутрішніх коштів до різних проектів, що реалізуються під час виборчих кампаній [10, с. 41-44].

Національне законодавство закріплює за громадськими організаціями право здійснювати контроль за процедурою проведення виборів. Зокрема, в Законі України «Про вибори народних депутатів України» (статті 12, 78)

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbvdu.pdf>.

за громадськими організаціями закріплений статус суб'єктів виборчого процесу, що дає їм право спостерігати за перебігом виборчого процесу, в тому числі за голосуванням, підрахунком голосів і встановлення підсумків голосування на будь-якій виборчій дільниці та в територіальному виборчому окрузі, а також, що особливо важливо, звертатися до відповідної виборчої комісії чи до суду щодо усунення порушень у разі їх виявлення [11]. Законом встановлені певні організаційні вимоги, яким повинні відповідати громадські організації, що мають намір зареєструвати власних офіційних спостерігачів. Однак, слід звернути увагу на те, що такий статус за громадськими організаціями не закріплений в Законах України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» та «Про вибори Президента України». Зазначені закони не відносять офіційних спостерігачів від громадських організацій до складу суб'єктів виборчого процесу, наділяючи їх виключно правами щодо спостереження за ходом голосування у день виборів, правом бути присутніми на засіданнях дільничних та окружних виборчих комісій, а також правом отримувати копії протоколів про передачу виборчих бюлетенів, про підрахунок голосів та встановлення результатів голосування, інших документів у випадках, передбачених законом.

Громадські організації мають й інші можливості здійснювати правовий контроль за діяльністю органів державної влади, зокрема через громадські ради, громадські експертизи, тощо.

Міра свободи діяльності громадських об'єднань визначається характером їх відносин з державою, її органами і службовими особами. Обмеження щодо утворення та діяльності громадських об'єднань закріплені нормами статті 4 Закону України «Про громадські об'єднання».

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdu.pdf>.

Вони, зокрема, стосуються питань державного суверенітету, конституційного ладу, національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, запобігання заворушенням та злочинам, захисту прав та свобод людини, охорони та захисту здоров'я та добробуту населення. В свою чергу держава забезпечує додержання прав і законних інтересів об'єднань громадян легалізованих у встановленому законом порядку.

Важливо, щоб нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій з боку держави не суперечило базовим засадам демократії. Межі правового впливу в конституційній державі визначаються свободою, справедливістю, невідчужуваними правами людини, самоврядністю, реалізацією загальнодозвільних принципів [12, с. 14]. Межі правового регулювання права на свободу об'єднання визначені Конституційним Судом України у пункті 2 мотивувальної частині Рішення від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 наступним чином: Конституція України встановила межі втручання держави в реалізацію права громадян на свободу об'єднання. Пункт 11 частини першої статті 92 Конституції України передбачає, що виключно законами визначаються «засади утворення і діяльності... об'єднань громадян». Інші (що не є найбільш загальними) питання реалізації права на свободу об'єднання в громадянському суспільстві не підлягають державному регулюванню і мають вирішуватися на вільний розсуд його членів» [9].

Поряд з громадськими організаціями одним з інститутів громадянського суспільства, який безпосередньо пов'язаний з процесом демократичної легітимації, є незалежні засоби масової інформації (далі – ЗМІ). Таку здатність ЗМІ Дієго Валадес характеризує як легітимність набуту через засоби масової комунікації [13, с. 111]. В умовах

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdvu.pdf>.

інформаційного суспільства ЗМІ стали тим дієвим механізмом впливу на суспільну думку, який в значній мірі визначає ставлення громадськості до чинної влади і водночас здійснює контроль за її діяльністю. На важливу роль ЗМІ в процесі розвитку демократичної правової держави та громадянського суспільства, вказує Дж. Кін. Зокрема він пише, що на сьогоднішній день саме ЗМІ виступають тим інститутом, який забезпечує циркуляцію інформації в суспільстві і дозволяє здійснювати конкретним інститутам громадянського суспільства свої контрольні функції щодо дій державної влади та інших політичних інститутів [14].

Засоби масової інформації, як важливий інститут громадянського суспільства здійснює ряд важливих функцій, які безпосередньо пов'язані з легітимацією влади. По-перше, ЗМІ забезпечують право громадян вільно висловлювати свої думки, тобто право на свободу думки та слова, і тим самим публічно демонструвати своє ставлення до чинної влади. Саме забезпечення права на свободу слова, є однією з визначальних умов легітимності влади в демократичній правовій державі, знехтування цим правом позбавляє громадян можливості контролювати державну владу і підриває основи самої демократії. Не випадково, що Комітет міністрів Ради Європи у своїй Декларації від 12 лютого 2004 р. «Про свободу політичних дебатів у засобах масової інформації» підтвердив пріоритетну важливість свободи слова та інформації, що здійснюється, зокрема, за допомогою вільних та незалежних ЗМІ, для гарантування права громадськості бути поінформованими з питань суспільної значущості та для здійснення громадянського контролю за публічними та політичними справами, а також для забезпечення підзвітності та прозорості органів публічної влади, що є неодмінним в демократичних суспільствах [15].

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdu.pdf>.

По-друге, ЗМІ дедалі активніше й результативніше впливають на поведінку виборців. Численні соціологічні опитування підтверджують, що свій вибір громадянин робить, орієнтуючись значною мірою на інформацію, отриману з екранів телевізорів, зі шпальт газет і журналів, по радіо. Тому об'єктивне висвітлення всіх етапів проходження виборів, достовірність інформації про кандидатів на посаду президента, депутатів парламенту та місцевих органів самоврядування безпосередньо впливає на те, наскільки авторитетною буде влада в майбутньому. Для цього необхідно, щоб представники ЗМІ були наділені відповідними гарантіями щодо висвітлення виборчого процесу. Так у країнах Центральної та Східної Європи (наприклад, у Федеративній Республіці Боснії і Герцеговині, Болгарії, Словенії, Македонії) журналісти на період виборчих кампаній наділяються спеціальним статусом, за рахунок чого відбувається розширення інформаційної функції ЗМІ до функції громадянського контролю за виборчим процесом, що підвищує роль їх представників під час виборів.

По-третє, засоби масової інформації служать основним комунікаційним каналом між владою і суспільством. Через ЗМІ влада інформує суспільство про свою діяльність і має змогу привернути увагу широких верств населення до тем, які вона вважає значущими для громади, й дізнатися думку людей, соціальних груп, громадських організацій щодо тих чи інших своїх ініціатив і дій [16, с. 68-69]. За даними соціологічних досліджень, засобам масової інформації довіряють значно більше респондентів, ніж політичним партіям, громадським організаціям і профспілкам.

При цьому, лише незалежні ЗМІ є ефективним елементом механізму легітимації державної влади. Лише вільна циркуляція інформації в соціальних зв'язках дозволяє громадянину уникнути жорсткої залежності

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbvdu.pdf>.

від органів публічної влади і створює більш повні гарантії в задоволенні його інтересів. Якщо ЗМІ є залежними, порушуються їх комунікаційні функції. А в результаті програють усі: дезорієнтований необ'єктивною інформацією виборець обирає не найгідніших; влада, втрачаючи зворотній зв'язок із суспільством, робить помилки при визначенні пріоритетів; закінчується все серйозними соціально-економічними втратами, що в кінцевому результаті призводить до делегітимації чинної влади та її зміни.

Таким чином, основним суб'єктом легітимації державної влади є громадянське суспільство, його основою є незалежні, самоврядні інститути, які в процесі взаємодії з органами влади виконують низку важливих функцій, що безпосередньо пов'язані з легітимацією державної влади. Зокрема вони: по-перше, виступають гарантами непорушності особистих прав громадян; по-друге, є засобом самовираження громадян, їх самоорганізації та самостійної реалізації ними власних інтересів; по-третє, систематизують, впорядковують, надають урегульованості протестам і вимогам осіб, які в іншому випадку могли б мати руйнівний характер, і в такий спосіб створюють сприятливі умови для функціонування державної влади; по-четверте, здійснюють ефективний контроль за формуванням та функціонуванням органів державної влади, встановлюючи межі їх компетенції; по-п'яте, дають можливість громадянам безпосередньо впливати на процес прийняття важливих для суспільства та держави рішень, зокрема у сфері нормотворчості.

Список використаних джерел

1. Ховард Марк М. Слабость гражданского общества в посткоммунистической Европе / Марк М. Ховард; пер. с англ. И. Е. Кокарева. – М. : Аспект Пресс, 2009. – 191 с.

2. Соціологічне дослідження «Громадський сектор і політика: взаємодія, нейтралітет чи боротьба» (17-22 травня 2013 року) Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова [Електронний ресурс] / Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/polls/2013-year/gromadskii-sektor-i-politika-vzaemodija_-neitralitet-chi-borotba_---zagalnonacionalne-ta-ekspertne-opituvannja.htm – Назва з екрану.

3. Московець В. І. Громадськість як інститут громадянського суспільства / В. І. Московець // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 2 (53) [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2011_53/53/5.pdf

4. Коваль І. В. Взаємодія церкви та інститутів громадянського суспільства: політологічний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / І. В. Коваль. – Львів, 2007. – 18 с.

5. Основи демократії: Навч. Посібник для студентів вищ. навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій. – К.: Видавництво «Ай Бі», 2002. – 684 с.

6. Скрипнюк О. В. Місцеве самоврядування як інститут громадянського суспільства: сучасний стан та перспективи розвитку / О. В. Скрипнюк // Вісник Національної академія прокуратури України. – 2009. – № 4 (16). – С. 38-43.

7. Лисенко І. М. Розвиток територіальних громад як умова формування громадянського суспільства в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / І. М. Лисенко. – Сімферополь, 2011. – 20 с.

▪ Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України / В. Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13kvbdu.pdf>.

8. Про громадські об'єднання : Закон України від 25 березня 2012 року № 4572-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 30. – Ст. 1097.
9. Рішення Конституційного Суду України від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 (справа про молодіжні організації) // Офіційний вісник України. – 2001. – № 51. – Ст. 2310.
10. Попов І. Недержавні організації як запорука демократичних виборів / І. Попов // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2005. – № 2. – С. 41-44.
11. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17 листопада 2011 року № 4061-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 10-11. – Ст. 73.
12. Кравчук В. М. Взаємовідносини громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / В. М. Кравчук. – К., 2008. – 21 с.
13. Валадес Д. Контроль над властью / Д. Валадес. – М. : ИдеяПресс, 2006. – 248 с.
14. Кін Дж. Мас-медіа і демократія / Дж. Кін. – К.: К. І. С., 1999. – 134 с.
15. Декларація Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу політичних дебатів у засобах масової інформації» від 12 лютого 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2003\)4&Language=lanEnglish&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2003)4&Language=lanEnglish&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75).
16. Любченко П. Засоби масової інформація як структурний елемент громадянського суспільства та їх вплив на місцеве самоврядування / П. Любченко // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 1. – С. 68-77.

Ковальчук В. Б.

Роль інститутів громадянського суспільства в процесі легітимації органів державної влади України

Автор статті розглядає громадянське суспільство основним суб'єктом процесу легітимації державної влади. Громадські організації, незалежні засоби масової інформації виступають дієвими інститутами громадянського суспільства, що здійснюють контроль за діяльністю органів публічної влади, надаючи їм легітимного характеру.

Ключові слова: інститути громадянського суспільства, демократична легітимація, публічна влада, громадські організації.

Ковальчук В. Б.

Роль институтов гражданского общества в процессе легитимации органов государственной власти Украины.

Автор статьи рассматривает гражданское общество основным субъектом процесса легитимации государственной власти. Общественные организации, независимые средства массовой информации выступают в качестве действенных институтов гражданского общества, которые осуществляют контроль за деятельностью органов публичной власти, предоставляя им легитимный характер.

Ключевые слова: институты гражданского общества, демократическая легитимация, публичная власть, общественные организации.

Kovalchuk V. B.

Role institutes of civil society in the process of legitimation of public Ukraine authorities

The author of the article examines civil society as the basic legitimation subject of state power. Public organizations, independent mass media, are exposed as effective institutes of civil society, that carry out control after activity of public government bodies, giving to them legitimate character.

Key words: institutes of civil society, democratic legitimation, public power, public organizations.